

Skuffelse. Briterne kedede sig helt ulideligt i kolonierne, viser historiker.
Side 7

Troskab. 24 gener ser ud til at afgøre, om dyr er monogame eller ej.
Side 6

Strid. Var Spaniens muslimske epoke præget af ufred eller sameksistens?
Side 12

Hvidhaj. Nye angreb vækker frygt, men det er hajen, vi skal beskytte.
Side 8

Ideer

Ulige. De fleste ranglister for ligestilling overser, at mænd på mange måder klarer sig dårligere end kvinder. Et nyt indeks, som måler på sundhed og livstilfredshed, vender billedet på hovedet – og konkluderer, at uligheden er større i Danmark end i Bahrain.

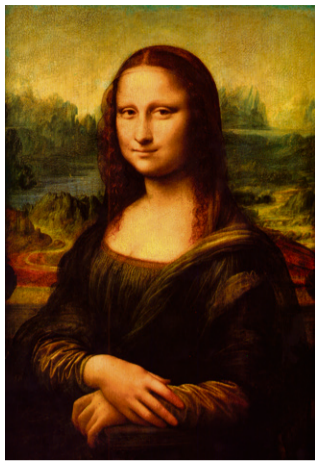
Det skrantende køn

FORTSÆTTES SIDE 2

FALSIFICERET

Mona Lisa-myten

Når man ser på et portræt-maleri, kan det føles, som om den portrætteredes øjne følger én, når man flytter sig. Fænomenet kaldes Mona Lisa-effekten, efter Leonardo da Vincis berømte maleri, og det er et veldokumenteret og videnskabeligt beskrevet fænomen, som ser ud til at opstå, hvis personen i portrættet stirrer direkte ud af billedet – hvis blikkets retning er 0 grader, så at sige. I så fald kan det føles, som om øjnene følger beskueren, selv

når man ser på billedet fra en skæv vinkel.

Men fænomenet ser ud til at have fået et misvisende

navn, for nu viser det sig, at Mona Lisa slet ikke lever op til betingelserne for Mona Lisa-effekten.

Forskere ved Exzellenzcluster Kognitive Interaktionstechnologie på Universität Bielefeld i Tyskland arbejder med Mona Lisa-effekten i forbindelse med kommunikation med robotter og virtuelle figurer. Under deres forskning opstod der imidlertid tvivl om, hvorvidt denne effekt faktisk var at finde hos Mona Lisa. Det foltes ikke rigtig sadan, nar de sa pa maleriet, sa de besluttede sig for at undersøge sagen.

24 personer blev sat til at vurdere Mona Lisas blikretning med tommestokke fra forskellige afstande til billedet og med større og mindre udsnit af Mona Lisas ansigt. Sammenlagt endte de med over 2000 forskellige observationer, og næsten alle vurderede, at Mona Lisa kigger en lille smule – 15,4 grader i gennemsnit – til højre for beskueren, altså ikke lige pa. I alle disse ar har folk troet, at Mona Lisa kiggede pa dem, uden at hun rigtig har gjort det.

»Det er dermed tydeligt, at termen 'Mona Lisa-effekt' er en misvisende betegnelse.

Det illustrerer den stærke trang til at blive set pa og at vare centrum for andres opmærksomhed – at vare relevant for nogen, ogsa selvom man ikke kender personen,« siger professor og medforfatter pa studiet Gernot Horstmann. *hein*

i-Perception og Universität Bielefeld, 8. januar

Falske nyheder

Usande nyhedshistorier spredes og deles i stor stil af internetrobotter – sakaldte bots – men hvor ofte deler

mennesker af kod og blod de falske nyheder? Ikke ret tit, viser en ny undersøgelse, som politologer fra Princeton University i USA netop har præsenteret. I samarbejde med analyse- og konsulentorganisationen YouGov spurgte forskerne 3500 amerikanere om deres goren og laden pa Facebook under det amerikanske præsidentvalg fra april til november 2016. Godt 1300 af de adspurgte gav desuden forskerne adgang til deres profiler pa den sociale medieplatform.

Studiet afslorer, at delingen af fake news blandt ægte Facebook-brugere er et

FORTSAT FRA FORSIDEN

Det skrantende kon

AF GUNVER LYSTBÆK VESTERGARD

Kvinderne har det godt i Norden. Nasten lige sa godt som mændene, hvis man skal tro *Global Gender Gap Index*. Den populære rangliste maler graden af ligestilling mellem konnene i 144 lande og opdateres hvert ar af Verdens Økonomiske Forum. I 2014 sa topfem saledes ud: Island, Finland, Norge, Sverige og Danmark; altsa total nordisk dominans.

Danmark la iser hojt pa grund af antallet af kvinder pa arbejdsmarkedet, antallet af uddannede kvinder og antallet af kvindelige folketingspolitikere, hvoraf en af dem var statsminister. Verdens Økonomiske Forum fremhavede ogsa i 2014-rapporten, at Danmark er det land, hvor mænd bruger mest tid pa »ubetalt arbejde« sasom børnepasning og madlavning. Allerede aret efter faldt Danmark dog ud af topti, mens de andre nordiske lande har forbedret sig og bevaret deres topplaceringer frem til 2018.

Global Gender Gap Index, som er et af de mest brugte ligestillingsindeks, maler primært, hvor langt kvinderne er fra at opna lige sa stor økonomisk og politisk magt som mændene. Det inddrager blandt andet konssforskelle pa uddannelsesområdet, i det politiske system og pa arbejdsmarkedet – altsa omrader, hvor kvinder historisk set har varet undertrykte. Den ulighed, der ikke handler om undertrykkelse, fylder meget lidt, og kvinderne kan aldrig blive bedre stillet end mændene i indekset – det er simpelthen en metodisk umulighed. Selv et starkt matriarkat med en kvindelig leder, hojere lonninger og uddannelser til kvinderne og mange hjemmegaende mænd ville blot fremsta som et land med hoj ligestilling i Global Gender Gap Index – uanset hvor langt mændene var fra magten.

Det har fort til kritik fra en del forskere, heriblandt psykologiprofessorerne Gijsbert Stoet fra University of Essex i Storbritannien og David C. Geary fra University of Missouri i USA. De blev sa fortornede over skevvriddningen, at de nu har lavet deres eget indeks, som netop er blevet offentliggjort i tidsskriftet *PLOS ONE*.

»Det er et ældgammelt sporgsmal. Hvem har det bedst? Mænd eller kvinder?« siger Gijsbert Stoet.

Svaret afhanger af, hvilke data man bruger, og her opstar problemet med Global Gender Gap Index og mange andre ligestillingsindekser, ifolge Stoet, fordi de udelader

statistikker, hvor mænd klarer sig darligere end kvinder. Han peger pa, at der blandt mænd er flere hjemløse, flere fængslede, flere misbrugere, flere voldsofre, flere ofre for arbejdsulykker og flere selvmord end blandt kvinder, men de forskelle inkluderes sjældent, fordi fokus har varet pa kvinders undertrykkelse.

»Der er flere selvmord, end der er parlamentarikere i de fleste lande, sa hvorfor er selvmordsstatistikkerne aldrig taget med?« sporger han.

I Danmark begik 568 mennesker selvmord i 2016. 426 af dem var mænd.

Stoets pointe er, at man far svar, som man sporger, og at mange af variableerne er politiserede. At flere kvinder tager en universitetsuddannelse, at mænd tjener mere, og at de fleste politikere er mænd, mener han for eksempel kan skyldes individuelle valg og ikke nodvendigvis tyder pa manglende ligestilling.

»Jeg kan ogsa sagtens lave en rangliste, hvor mændene er tabere hele vejen rundt. Det handler blot om at vaelge de rigtige tal,« siger Stoet.

I hans og Gearys indeks har de i stedet kun brugt statistik, som maler pa konnens basale sundhed og velbefindende. De ser pa konssforskelle i antal forventede levear med godt helbred (efter at have taget hojde for, at kvinder fra naturens side lever lidt langere end mænd), grundskole- og ungdomsuddannelse (fordi skolegang hanger sammen med sundhed og generelle livsbetingelser) og livstilfredshed. De kalder deres indeks for *Basic Indicator of Gender Inequality*, eller blot BIGI-indekset.

Resultatet er en rangliste, hvor hvert land har to rangeringer: Average Absolute Deviation from Parity (AADP)-listen rangerer landene ved at se pa, hvor store konssforskelle er pa alle parametre, og regner sig derefter frem til et gennemsnit – uden at skele til, hvilket kon der bliver favoriseret. AADP-rangeringen siger altsa noget om, hvordan det star til med ligestillingen generelt, nar vi taler om det gode liv, og her skulle vi forvente, at de nordiske lande stadig la i top. Men nej, Island er forvist til en fjerdeplads, mens golfstaten Bahrain satter sig pa tronen. Danmark og Sverige roder rundt pa 15.- og 16.-pladserne efter De Forenede Arabiske Emirater, mens Finland inkasserer en uimponerende 50.-plads.

Den anden rangering kaldes for Basic Indicator of Gender Inequality, og den viser, hvilket kon der har det bedst i de enkelte lande. Her settes konssforskellene for det ene

kon op mod det andet, og det betyder ogsa, at de kan udligne hinanden: Hvis mange kvinder er analfabeter, men samtidig meget sundere end mændene, vil landet klare sig darligt pa AADP-listen, men forekomme lige ud fra BIGI-kriterierne. Sadan et land er Saudi Arabien, og derfor er landet placeret som nummer tre pa BIGI-listen. Det er umiddelbart overraskende set i lyset af, at Saudi Arabien pa Global Gender Gap Index fra 2018 indtager en 9.-plads – fra bunden! Faktisk er de saudiske kvinder en smule foran mændene, og sadan er det i 91 ud af 134 lande pa BIGI-listen: Kvinderne klarer sig bedst, ogsa i de nordiske lande.

Gijsbert Stoet mener dog ikke, at man skal fortabe sig i topplaceringerne til mellemstlige kongedommer pa begge lister. Han og kollegaens ærinde er et andet. De er mest optagede af forskellene pa top og bund:

»Det ser virkelig skidt ud for kvinder i Afrika. Virkelig skidt. Men ogsa i Kina og Indien – lande, som er sa hojtudviklede, at de har rumprogrammer – er kvinderne ringe stillet. Det er chokerende sa fa piger, der kan lase og skrive i de lande,« slar Stoet fast, inden han tager fat pa den storste overraskelse, som forklarer de nordiske landes degraderinger.

»I flertallet af de vestlige lande er mændene darligere stillet end kvinderne, fordi de har darligere helbred. Det skyldes ofte usunde livsstilsvaner, og det burde man kunne fikse, men ikke, hvis vi ikke anerkender problemet,« siger Gijsbert Stoet. Danmarks tilstand kalder han »sarligt bekymrende«, fordi det er det land i Norden med den storste uddannelsesklft mellem mænd og kvinder.

HVIS vi skal tale om ligestilling i vestlige lande, bliver vi derfor nodt til at italesette mænds skrantende helbred, argumenterer de to indeksmagere. Helt enig, lyder det fra mandeforsker og forskningsleder pa Rigshospitalet Svend Aage Madsen. »Vi har for eksempel vidst lange, at nar fattigdommen mindskes, øges afstanden mellem mænds og kvinders levealder i første omgang,« siger han og henviser til, at for industrialiseringen levede kvinder kun to til tre ar langere end mændene i Danmark.

I 1840 blev kvinderne i gennemsnit 45 ar gamle, mens tallet var 42,9 for mændene. Under velfærdsstatens opbygning steg forskellen til seks ar. I 1980 kunne kvinder se frem til at leve 77,2 ar i snit, mens mændene matte nojes med 71,1 ar. Derefter begyndte

hullet at lukke sig igen, men i dag er forskellen stadig pa fire ar.

»Den udvikling har indekset her jo godt fat i,« konstaterer Svend Aage Madsen, idet mellemindkomstlandene pa BIGI-ranglisten, der kan sammenlignes med Danmark for 30-40 ar siden, har de hojeste BIGI-scoringer i kvindernes favor.

Ifolge Svend Aage Madsen skal forklaringen blandt andet findes i »mænds forhold til sundhedsvasnet, og sundhedsvasnets forhold til mænd«. I Danmark er der for eksempel 98 procent flere mænd, der dor af diabetes 2 end kvinder, og 28 procent flere mænd, der dor af kraft.

»Mænd kan bestille billetter til Liverpool-Arsenal halvandet ar ud i fremtiden, men de kan ikke ga i sundhedsmode og ringe til lagen pa onsdag. Det kan man selvfølgelig godt sige, er deres egen skyld, men der er ogsa nogle systemting pa spil. Det er i hvert fald lettere at lave om pa sundhedssystemet – selv med sundhedsplatformen – end at lave om pa mænd,« siger han.

Bade han og de to forskere bag indekset papeger dog, at vi skal vare varsomme med at sammenligne kvinders undertrykkelse med mænds sundhedsproblemer. Det er to forskellige kampe, der skal kampes. De peger blot pa en blind vinkel, hvis vi tror, at konnene har det lige godt i for eksempel de nordiske lande.

»Fra Sicilien til Nordkap ser vi, at flere og flere kvinder tager en uddannelse, og det er jo et fantastisk uafhængighedsprojekt, men tilbage star nogle mænd, som godt nok ikke er undertrykte, men som ikke steg om bord pa toget, og som er ulige i forhold til foraldreskab, sundhed og uddannelse. Dem er man først ved at opdage nu,« siger Svend Aage Madsen.

DANMARK klarer sig lige godt – eller lige ringe – pa det nye BIGI-indeks og pa Global Gender Gap Indexet (en 13.-plads blev det til i 2018), men sporgsmalet er, om vi kan regne med nogen af placeringerne. En af dem, der er kritisk over for begge ranglister, er statistiker og politolog ved University of Kent i Storbritannien Erik Gahner Larsen. Han er enig med de to psykologiprofessorer i, at det knager i Global Gender Gap Indexets metode, men han er alligevel ikke tilfreds med de to nye bud pa et ligestillingsindeks. Iser ranglisten finder han besynderlig.

»Selvflgelig er det relevant at se pa forskelle mellem konnene i Danmark, nar det galder sundhed, uddannelse og livstilfredshed, men

relativt sjældent fænomen. Kun små ni procent af de undersøgte profiler delte således falske nyheder i løbet af undersøgelsesperioden. Til gengæld afslører studiet en klar tendens: De, der rent faktisk deler fake news, er typisk 65 år eller ældre. Denne aldersgruppe deler falske nyhedshistorier syv gange oftere end personer i alderen 18-29 år. Republikanere er desuden mere tilbøjelige til at dele falske nyheder end demokrater.

Med studiet anbefaler forskerne, at der i højere grad fokuseres på de ældre brugere

af sociale medier i kampen mod fake news.

Science Advances, 9. januar

Amoralsk logik

En mand står på en operationsstue på et hospital. Han er på arbejde. Er det mest sandsynligt, at han er læge eller sygeplejerske? Forestil dem nu, at der står en kvinde ved siden af ham. Hun er også lige blevet færdig med en operation. Hvor stor er chancen for, at hun er sygeplejerske?

Stiller man disse spørgsmål

til amerikanske forsøgsdeltagere, vil de typisk sige, at der er større sandsynlighed for, at manden er læge, end at kvinden er det. Deltagerne bruger med andre ord deres viden om kønsfordelingen blandt læger og sygeplejersker i landet, når de skal vurdere sandsynligheden for, at et menneske tilhører den ene eller anden profession. Det viser et studie, som for nylig blev publiceret i tidsskriftet *Psychological Science*.

Det kan jo virke ganske logisk. Men studiet viser også, at spørger man på en lidt anden måde, får man helt andre svar. I studiet fremlagde

psykologerne også følgende situation for deltagerne: En kvinde og en mand er netop blevet færdige med en operation. Hvem af de to vil du gætte på, er lægen? Spørger man på den måde, svarer langt de fleste (93 procent), at kvinden lige så godt kunne være læge som manden.

Det ser altså ud til, at deltagerne moralske vurdering – at kvinder er lige så egnede til lægeprofessionen som mænd – påvirker deres svar, når spørgsmålet sætter mænd og kvinder op mod hinanden.

Og ikke nok med det. Hvis deltageren fik at vide, at

en anden person havde svaret på spørgsmålet ud fra det, man kunne kalde de statistiske realiteter, og derfor havde angivet, at det var mere sandsynligt,

at kvinden var sygeplejerske og manden læge – bedømte de denne anden person som mindre retfærdig, mere unøjagtig og mindre intelligent.

De samme deltagere, som i den første opgave havde gjort brug af præcis samme kalkule, vurderede altså pludselig denne form for beregning som amoralsk og forkert.

Studiet viser ifølge forskerne, at vores værdier i nogle tilfælde påvirker vores dømmekraft, og at vi er villige til at dømme folk moralsk for adfærd, vi selv udviser i andre tilfælde.

Forsøget viste i øvrigt en lignende mekanisme, når det gjaldt piloter. Når deltagerne derimod skulle vurdere, om det var mest sandsynligt, at en mand eller en kvinde var slagter, brandmand eller byggeriarbejder, så straffede de ikke dem, der trak på statistisk viden. *cron*

Association for Psychological Science, 2. januar

Lyt til artiklen

Gunver Lystbæk Vestergård læser sin artikel op på weekendavisen.dk. For abonnenter.

det bliver fuldstændig meningsløst, når man antyder, at vi skal kigge på Bahrain for at gøre tingene bedre,« siger han.

Han peger på flere problemer, blandt andet brugen af tal for livstilfredshed. Den slags data er bevidst valgt fra i mange indekser, fordi de kun findes for bestemte lande og er svære at sammenligne på tværs af grænser. Derudover kan han ikke forstå begrundelsen for, at andelen af kvindelige parlamentarikere i et land skulle være et ubrugeligt tal i et ligestillingsindeks.

»De skriver, at det ikke giver mening at have andelen af kvindelige parlamentarikere med, fordi de er så få i antal, men det bliver lidt en stråmand, for vi ved fra undersøgelser, at en høj kvindelig repræsentation i den politiske top påvirker den politiske dagsorden,« siger han, men peger omvendt på, at Global Gender Gap Index tillægger andelen af kvindelige parlamentarikere for *stor* vægt, fordi mange diktaturstater har en høj andel af kvindelige politikere, uden at de har reel magt.

Også norske Øystein Gullvåg Holter, der er professor i sociologi ved Universitetet i Oslo og i mange år har beskæftiget sig med ligestillingsindekser, er skeptisk over for BIGI, om end han hilser forsøget velkommen.

»Der findes vel omkring 20 ligestillingsindekser i dag. De dukkede op for et par årtier siden, fordi man gerne ville måle kvinders undertrykkelse. I FN-sprog kaldte man det at sætte fokus på kvinders sociale udfordringer. Jeg synes først og fremmest, det er positivt, når nogle kommer med alternativer til det udgangspunkt,« slår han fast, men så er det også slut med rosen. »Jeg vil ikke kalde BIGI-indekset ubrugeligt, men når Saudi Arabien er nummer tre, føler man, at de har smidt et

spil kort op i luften og set, hvor de landede.«

Øystein Gullvåg Holter udformede selv i 2007 sammen med to kollegaer et ligestillingsindeks, som også skulle sørge for, at både mænd og kvinder var repræsenterede. De udviklede et spørgeskema, som blandt andet spørger ind til opgavefordelingen i familien, hvem der træffer beslutningerne i hjemmet, arbejdslivet og det sociale liv. Deres indeks indeholder 300 parametre, hvor både Global Gender Gap Index og BIGI-indekset indeholder under 30. Det norske indeks er altså langt mere detaljeret, men det er kun brugt i få lande.

»Ranglisterne har få variabler, og at bruge dem svarer til at lyse ud i natten med en lommelygte. Vores indeks svarer mere til at se på tingene i dagslys,« siger Øystein Gullvåg Holter.

Han står desuden bag forskning, der viser, at i mere ligestillede lande er mændene også mere tilfredse med deres liv, mindre depressive og har en mindre risiko for at lide en voldelig død. Men selvom både mænd og kvinder ser ud til at have det bedst i meget ligestillede velfærdslande, så viser Øystein Gullvåg Holters forskning også, at der er en gruppe, hovedsageligt bestående af lavt- og uuddannede mænd, som føler, at de har tabt i ligestillingskampen. Det er også den gruppe, som Svend Aage Madsen fremhæver, og han kalder de 25 procent kortest uddannede danske mænd for »Danmarks største sundhedsproblem«. Det er den gruppe, som forskerne er enige om er oversete i de nuværende ligestillingsindekser.

Øystein Gullvåg Holter vil heller ikke helt kaste BIGI-indekset ud ad vinduet, for det har trods alt potentiale til at gøre op med skævvridningen.

»Den publicerede udgave virker som en forhastet version 1.0, men så kan de lave en version 2.0, som også inddrager nogle af de traditionelle kønsforskelle,« siger han.

Gijsbert Stoet byder kollegernes kritik velkommen. Han påpeger, at det aldrig har været deres intention at sige, at kvinder i Saudi Arabien har det bedre end i Danmark. For dem handler det om at sætte fokus på, at mændene er forsømt på nogle områder i lande, som ellers praler af høj ligestilling.

»Der er INTET fokus på det her i de rige lande. Vi er glade, hvis vi bare kan hæve opmærksomheden en smule,« siger Gijsbert Stoet. »FN har internationale mærkedage for alt muligt. Der er endda en international toilettag, men ingen international mandetag.«